

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

24 lipca 2025 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Ewa Stefańska (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Agnieszka Jurkowska-Chocyk

SSN Marcin Trzebiatowski

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym 24 lipca 2025 r. w Warszawie
skargi kasacyjnej Banku AG w W. Oddział w P.
od wyroku Sądu Apelacyjnego w Lublinie
z 8 czerwca 2022 r., I ACa 277/22,
w sprawie z powództwa R.S.
przeciwko Banku AG w W. Oddziałowi w P.
o ustalenie,

1) oddała skargę kasacyjną;

2) zasądza od pozwanego na rzecz powoda 5 400 zł (pięć tysięcy czterysta) tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu kasacyjnym, z odsetkami w wysokości odsetek ustawowych za opóźnienie w spełnieniu świadczenia pieniężnego za czas po upływie tygodnia od dnia doręczenia niniejszego orzeczenia zobowiązanemu do dnia zapłaty.

Agnieszka Jurkowska-Chocyk

Ewa Stefańska

Marcin Trzebiatowski

agi

UZASADNIENIE

Wyrokiem z 19 stycznia 2022 r. Sąd Okręgowy Lublinie ustalił, że nie istnieje pomiędzy R.S. a Bank AG w W.- Oddział w P. stosunek prawny wynikający z nieważnej umowy kredytu hipotecznego zawartej 17 grudnia 2007 r. przez R.S. z E. Spółką Akcyjną Oddział w P. oraz orzekł o kosztach postępowania.

Sąd Okręgowy za bezsporny przyjął fakt zawarcia przez strony 17 grudnia 2007 r. umowy kredytu hipotecznego indeksowanego do CHF i wskazał, że spór sprowadzał się do ustalenia czy przedmiotowa umowa jest ważna w świetle art. 69 pr. bank. w związku z art. 58 § 1 k.c. oraz czy zawiera w swej treści postanowienia niedozwolone.

Sąd pierwszej instancji ustalił, że w umowie wskazano kwotę i walutę kredytu w złotych polskich, wysokość oprocentowania odsetek oraz termin spłaty kredytu. Kredyt miał być indeksowany, czyli strony przewidziały zastosowanie oprocentowania opartego na innej stopie referencyjnej niż przewidziana dla złotego - z koniecznością przeliczenia kwoty kredytu na CHF.

Sąd Okręgowy zważył, że w świetle postanowień umowy Bank mógł arbitralnie i jednostronnie modyfikować wskaźniki, według których ustalano zarówno wysokość kapitału kredytu pozostającego do spłaty, jak też wysokość rat kredytowych, czyli świadczenia kredytobiorcy. Postanowienie umowy kreujące świadczenie kredytobiorcy z odwołaniem do tabel kursowych sporządzanych samodzielnie przez kredytodawcę bez obiektywnych kryteriów jest na tyle nietransparentne, że obarcza kredytobiorcę nieprzewidywalnym ryzykiem, naruszając równorzędność stron umowy. Sąd pierwszej instancji powołał art. 58 § 1 i 3 k.c. i stwierdził, że przedmiotowa umowa w swej treści nie zawierała konkretnej kwoty kredytu w CHF. Miernik waloryzacji w dacie zawarcia umowy nie był określony w sposób precyzyjny, strona powodowa nie miała wpływu na możliwość kształtowania wskaźnika waloryzacji, co skutkowało brakiem uzgodnienia tego elementu umowy. W dacie zawarcia umowy strony nie знаły wysokości zobowiązania będącego przedmiotem umowy. Z treści

umowy jednoznacznie wynika, że o wysokości zobowiązania decydować miał kurs kupna CHF według tabeli Banku w dacie uruchomienia kredytu, czyli już po zawarciu umowy. Brak określenia dokładnej wysokości świadczenia wynikającego z umowy kredytu wskazuje na sprzeczność umowy z art. 353¹ k.c. i art. 69 pr. bank., gdyż umowa kredytu powinna w szczególności określać obowiązek zwrotu kwoty wykorzystanego kredytu, czyli wysokość rat, w których kredyt ma być spłacany.

W ocenie Sądu pierwszej instancji, umowa o kredyt jest nieważna, ponieważ zawiera niedozwolone postanowienia w rozumieniu art. 385¹ § 1 k.c. Warunki przedmiotowej umowy uznać należy za nieuzgodnione indywidualnie z powodem. Przedstawione przez pozwanego oświadczenia kredytobiorcy o wyborze waluty obcej, podpisane przez powoda w 2007 i 2008 r., czyli w okresie, kiedy CHF w Polsce osiągał najniższe wartości w stosunku do waluty polskiej, nie może stanowić dowodu na zapoznanie powoda z rzeczywistym ryzykiem walutowym. Informowanie i zapewnianie powoda jako kredytobiorcy, że frank szwajcarski jest stabilny, a niepoinformowanie go o czynnikach gospodarczych i politycznych wpływających na kurs walut w Polsce i na świecie w dobie światowego kryzysu gospodarczego, było nieuczciwe, wykorzystujące słabszą pozycję kontraktową konsumenta. W ocenie Sądu Okręgowego w sprawie występuje rażąca dysproporcja praw i obowiązków na niekorzyść powoda. Pozwany Bank w sposób swobodny kształtował stosunek umowny, co miało istotny wpływ na stosunek obligacyjny. Tymczasem bezdyskusyjny jest fakt występowania powoda w umowie jako konsumenta, w rozumieniu przepisu art. 22¹ k.c.

Zdaniem Sądu Okręgowego, klauzula indeksacyjna zawarta w umowie kredytowej nie może być uznana za określającą główne świadczenie stron, ponieważ kształtuje jedynie dodatkowy, umowny mechanizm indeksacyjny głównych świadczeń. W dacie zawarcia umowy kredytobiorca nie znał rzeczywistej wysokości kredytu. Zatem w ocenie tego Sądu spełnione zostały kumulatywnie przesłanki wskazane w przepisie art. 385¹ § 1 k.c. Usunięcie z przedmiotowej umowy kredytu kwestionowanych w pozwie klauzul umownych (§ 14, § 15 ust.1 umowy i § 7 ust. 4, § 9 ust. 1 i 2 Regulaminu Kredytu Hipotecznego) prowadzi do nieważności umowy, bowiem możliwość jej wykonywania w kształcie pozbawionym tych klauzul jest wątpliwa.

Wyrokiem z 8 czerwca 2022 r. Sąd Apelacyjny w Lublinie oddalił apelację pozwanego i orzekł o kosztach postępowania.

Sąd Apelacyjny uznał, że powód miał interes prawny w wytoczeniu powództwa o ustalenie nieważności umowy kredytu. Argumentacja przeciwna strony pozwanej jest nieuzasadniona, albowiem sprowadza się do formalistycznego pojmowania interesu prawnego (art. 189 k.p.c.), zgodnie z którym jeżeli strona może wystąpić z roszczeniem o zasądzenie świadczenia, przesądza to o braku interesu prawnego w żądaniu ustalenia prawa lub stosunku prawnego.

Zdaniem Sądu Apelacyjnego, nie doszło do naruszenia przez Sąd pierwszej instancji art. 353¹ k.c. w zw. z art. 69 ust. 1 i 2 pr. bank. w zw. z art. 58 § 1 i 3 k.c. oraz art. 65 k.c. poprzez przyjęcie, że konstrukcja indeksacji przyjęta w umowie została ukształtowana z naruszeniem granic swobody umów, a ponadto jest sprzeczna z istotą stosunku prawnego, co prowadzi do nieważności umowy w całości.

Sąd Apelacyjny podzielił stanowisko Sądu Okręgowego, że Bank swobodnie kształtował tabele kursowe. Waluta CHF była stosowana przez Bank wyłącznie jako miernik waloryzacyjny przy wykorzystaniu instytucji *spreadu* walutowego. W świetle § 2 pkt 2 i 12 „Regulaminu kredytu hipotecznego udzielanego przez P.”, stanowiącego załącznik do umowy kredytowej zawartej przez powoda, nie ustalono jakichkolwiek parametrów kształtowania przez Bank kursów walut obcych w sporządzanych przez niego tabelach. Oznacza to, że w dniu zawarcia umowy strony pozostawiły do arbitralnego ustalenia przez Bank sposobu konstruowania tabel kursowych, w sposób nie poddający się obiektywnej weryfikacji.

Sąd Apelacyjny stwierdził, że umowa zawarta przez strony jest bezspornie sprzeczna z naturą stosunku prawnego na podstawie art. 353¹ k.c., z uwagi na zawarcie w niej postanowień rażąco naruszających równowagę kontraktową stron. Umowa zawsze będzie sprzeczna z naturą zobowiązania, gdy określenie świadczenia zostanie pozostawione woli wyłącznie jednej ze stron kontraktu.

Sąd drugiej instancji podkreślił, że treść klauzul waloryzacyjnych analizowanej umowy nie wskazuje żadnego obiektywnego kursu walut dla przeliczenia kredytu, ani warunków ustalania przez kredytujący bank kursów wymiany walut odnoszących się do uruchomienia kredytu i jego spłaty. W konsekwencji, kontrahent Banku

na podstawie samej umowy nie był w stanie zweryfikować działań Banku podczas ustalania kursów, ani zasad, jakimi Bank się kierował. Efektem takich postanowień umowy była trwała niemożność ustalenia ostatecznego kosztu kredytu oraz łącznych konsekwencji finansowych związanych ze stosowaniem klauzul indeksacyjnych.

Zdaniem Sądu Apelacyjnego, rażąca sprzeczność ocenianej umowy z art. 353¹ k.c. skutkowałą samoistnie jej nieważnością na podstawie art. 58 § 1 k.c.

Sąd Apelacyjny podkreślił przy tym, że klauzula indeksacyjna nie należy do postanowień przedmiotowo istotnych umowy kredytu bankowego, ale staje się elementem *essentialia negotii* podtypu takiej umowy - umowy kredytu indeksowanego, a taką właśnie chciały zawrzeć strony. W konsekwencji, nieważność postanowień dotyczących indeksacji musi oznaczać brak istotnego postanowienia umowy i dodatkowo wskazuje na jej nieważność w całości.

W ocenie Sądu Apelacyjnego nie można pozostawić przedmiotowej umowy jako umowy w złotych polskich, z oprocentowaniem uwzględniającym stawkę LIBOR. W rezultacie, skoro sporne klauzule umowne mają charakter abuzywny, a utrzymanie w mocy umowy bez zawartych w niej nieuczciwych warunków nie jest możliwe, spełnione zostały pozytywne przesłanki ustalenia nieważności umowy (art. 189 k.p.c. w zw. z art. 58 § 1 k.c. w zw. z art. 385¹ § 1 i 2 k.c. w zw. z art. 353¹ k.c.).

Pozwany wniósł skargę kasacyjną, w której zaskarżył wyrok Sądu Apelacyjnego w całości. Zarzucił naruszenie: art. 385¹ § 1 w zw. z art. 385¹ § 1 zd. 2 k.c. w związku z art. 4 ust. 2 Dyrektywy 93/13, art. 385¹ § 1 i 2 k.c., art. 69 ust. 3 pr. bank. oraz art. 65 k.c. oraz art. 358 § 2 k.c. w związku z art. 6 ust. 1 Dyrektywy 93/13, art. 385¹ § 2 k.c. w związku z art. 6 ust. 1 Dyrektywy 93/13, art. 385¹ § 1 i art. 385² k.c. w związku z art. 4 ust. 2 dyrektywy 93/13, art. 189 k.p.c., art. 58 § 1 i 3 k.c. w zw. z art. 353¹ k.c. w zw. z art. 69 ust. 1 i 2 pr. bank. Na tej podstawie skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i orzeczenie co do istoty sprawy, ewentualnie przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi pierwszej instancji lub Sądowi drugiej instancji.

W odpowiedzi powód wniósł o oddalenie skargi kasacyjnej i zasądzenie na jego rzecz zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna nie zasługuje na uwzględnienie.

Strony zawarły umowę kredytu indeksowanego kursem waluty obcej. Według Sądu Apelacyjnego postanowienia dotyczące przeliczenia kwoty kredytu i spłat na CHF są abuzywne, a bez nich umowa nie może funkcjonować, co prowadzi do wniosku, że umowa nie wiąże powoda a spełniane w wykonaniu zobowiązania wynikające z umowy świadczenia są nienależne. Skarżący podważa to stanowisko, formułując zarzuty, które już wielokrotnie były przedmiotem oceny w orzecznictwie Sądu Najwyższego.

Chybiony jest zarzut skarżącego, że z perspektywy art. 385¹ § 1 k.c. konieczna jest rozłączna ocena klauzuli ryzyka walutowego (powiązania zawartej umowy z walutą obcą) i klauzuli *spreadu* walutowego (a raczej klauzuli kursowej regulującej sposób ustalania kursu wykorzystywanego do przeliczenia złotych na CHF w trakcie wykonywania umowy), składających się łącznie na zawartą w umowie klauzulę przeliczeniową.

Sąd Najwyższy wyjaśnił już wielokrotnie, że klauzula ryzyka walutowego nie może funkcjonować bez klauzuli kursowej określającej przeliczenie zobowiązań stron w celu ustalenia wysokości ich świadczenia. Z kolei klauzula *spreadowa* nie ma racji bytu w umowie, w której nie zastosowano mechanizmu przeliczeniowego i wynikającego z niego narażenia konsumenta na ryzyko kursowe. W konsekwencji, klauzule te składające się na przyjęty w umowach kredytu mechanizm przeliczeniowy, są ze sobą ściśle powiązane, a ich rozszczepienie jest zabiegiem sztucznym (zob. wyroki SN: z 27 listopada 2019 r., II CSK 483/18; z 11 grudnia 2019 r., V CSK 382/18, OSNC-ZD 2021, nr B, poz. 20; z 10 maja 2022 r., II CSKP 285/22; z 13 maja 2022 r., II CSKP 293/22; z 13 maja 2022 r., II CSKP 464/22; z 24 czerwca 2022 r., II CSKP 10/22; z 28 października 2022 r., II CSKP 902/22; z 28 października 2022 r., II CSKP 910/22; z 8 listopada 2022 r., II CSKP 1153/22; z 26 stycznia 2023 r., II CSKP 722/22; z 20 lutego 2023 r., II CSKP 809/22; z 8 marca 2023 r., II CSKP 1095/22; z 12 kwietnia 2023 r., II CSKP 1531/22; z 18 kwietnia 2023 r., II CSKP 1511/22; z 8 listopada 2023 r., II CSKP 2099/22).

Nie jest również trafny zarzut skargi kwestionujący sposób ujęcia przez Sąd Apelacyjny przesłanki „jednoznaczności” postanowienia umownego w rozumieniu art. 385¹ § 1 k.c. W orzecznictwie Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej zostało już wyjaśnione, że wymóg, zgodnie z którym warunek umowny musi być wyrażony prostym i zrozumiałym językiem, powinien być rozumiany jako nakazujący nie tylko, aby dany warunek był zrozumiały dla konsumenta z gramatycznego punktu widzenia, ale także, by umowa przedstawiała w sposób przejrzysty konkretne działanie mechanizmu wymiany waluty obcej, do którego odnosi się ów warunek, a także związek między tym mechanizmem a mechanizmem przewidzianym w innych warunkach dotyczących uruchomienia kredytu, tak by konsument był w stanie oszacować, w oparciu o jednoznaczne i zrozumiałe kryteria, wpływające dla niego z tej umowy konsekwencje ekonomiczne (zob. wyrok z 30 kwietnia 2014 r., C-26/13, Árpád Kásler i Hajnalka Káslerné Rábai przeciwko OTP Jelzálogbank Zrt., pkt 75; podobnie wyrok z 20 września 2017 r., C-186/16, Ruxandra Paula Andriciuc i in. przeciwko Banca Românească SA, pkt 45).

Klauzula przeliczeniowa zawarta w analizowanej umowie stron nie została jednoznacznie sformułowana, skoro na jej podstawie Bank mógł swobodnie (dowolnie) ustalić wysokość oddanej do dyspozycji powoda kwoty kredytu w CHF, a on nie był w stanie z góry oszacować kwoty, którą miał obowiązek świadczyć, skoro zasady przewalutowania określał jednostronnie bank (zob. m.in. wyroki SN: z 4 listopada 2011 r., I CSK 46/11, OSNC-ZD 2013, nr A, poz. 4; z 15 lutego 2013 r., I CSK 313/12; z 10 lipca 2014 r., I CSK 531/13, OSNC-ZD 2015, nr D, poz. 53). Inaczej rzecz ujmując, jednoznaczność postanowienia umownego to w tym kontekście także możliwość ustalenia treści stosunku zobowiązaniowego przez przeciętnego konsumenta. Nie chodzi więc jedynie o jednoznaczność językową, ponieważ postanowienia jednoznaczne w tym sensie mogą nie pozwalać na określenie treści zobowiązań, a w szczególności rozmiaru przyszłego świadczenia konsumenta.

Sąd Apelacyjny trafnie uznał za niedozwolone klauzule przeliczeniowe (indeksacyjne) w umowie stron, pozwalające pozwanemu Bankowi na swobodne ustalenie kursu walutowego, według którego następuje przeliczenie udzielonego kredytu oraz uiszczanych przez powoda spłat. Stanowisko o niedozwolonym

charakterze postanowień, w których możliwość ustalania kursu (a zatem również wysokości świadczeń) zależy od własnej decyzji jednej ze stron, jest już ugruntowane w orzecznictwie Sądu Najwyższego (zob. m.in. wyroki: z 26 maja 2022 r., II CSKP 650/22, OSNC-ZD 2022, nr 4, poz. 48, i tam powołane orzecznictwo; z 31 stycznia 2023 r., II CSKP 334/22; z 8 lutego 2023 r., II CSKP 978/22).

Konsekwencją uznania, że dane postanowienie umowne ma charakter niedozwolony w rozumieniu art. 385¹ § 1 k.c., jest stwierdzenie bezskuteczności niedozwolonego postanowienia, połączone z przewidzianą w art. 385¹ § 2 k.c. zasadą związania stron umową w pozostałym zakresie (zob. m.in. uchwałę SN z 29 czerwca 2007 r., III CZP 62/07, OSNC 2008, nr 7-8, poz. 87, oraz uchwałę składu siedmiu sędziów SN z 7 maja 2021 r., III CZP 6/21, OSNC 2021, nr 9, poz. 56, a także m.in. wyroki SN: z 30 maja 2014 r., III CSK 204/13; z 1 marca 2017 r., IV CSK 285/16; z 24 października 2018 r., II CSK 632/17; z 8 lutego 2023 r., II CSKP 978/22).

Zatem uznanie, że postanowienia odnoszące się do przeliczania kwoty kredytu oraz uiszczanych spłat na walutę obcą są niedozwolonymi postanowieniami umownymi oznacza, iż zgodnie z art. 385¹ § 1 zd. 1 k.c., nie wiążą one powoda. Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej wyjaśnił, że art. 6 ust. 1 dyrektywy 93/13 należy interpretować w ten sposób, iż warunek umowny uznany za nieuczciwy należy co do zasady uznać za nigdy nieistniejący, tak by nie wywoływał on skutków wobec konsumenta. W związku z tym sądowe stwierdzenie nieuczciwego charakteru takiego warunku powinno mieć z reguły skutek w postaci „przywrócenia” sytuacji prawnej i faktycznej konsumenta, w jakiej znajdowałby się on w braku tego warunku (zob. wyrok z 21 grudnia 2016 r., C-154/15, C-307/15 i C-308/15, Francisco Gutiérrez Naranjo i Ana María Palacios Martínez przeciwko Cajasur Banco i Banco Bilbao Vizcaya Argentaria SA (BBVA), pkt 61-62).

Jak wyjaśnił Sąd Najwyższy w uchwale składu całej Izby Cywilnej z 25 kwietnia 2024 r., III CZP 25/22 (OSNC 2024, nr 12, poz. 118), w razie uznania, że postanowienie umowy kredytu indeksowanego lub denominowanego odnoszące się do sposobu określania kursu waluty obcej stanowi niedozwolone postanowienie umowne i nie jest wiążące, w obowiązującym stanie prawnym nie można przyjąć,

że miejsce tego postanowienia zajmuje inny sposób określenia kursu waluty obcej wynikający z przepisów prawa lub zwyczajów (pkt 1. uchwały). W razie niemożliwości ustalenia wiążącego strony kursu waluty obcej w umowie kredytu indeksowanego lub denominowanego umowa nie wiąże także w pozostałym zakresie (pkt 2. uchwały). Wymaga podkreślenia, że według art. 87 § 1 ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym uchwała składu całej Izby, z chwilą jej podjęcia, uzyskuje moc zasady prawnej, co oznacza, że wiąże inne składy Sądu Najwyższego (zob. art. 87 i 88 ustawy o Sądzie Najwyższym).

W konsekwencji nieuzasadnione są zarzuty skargi odnoszące się do możliwości wypełnienia luki w umowie przez odwołanie się do mechanizmu ustalania kursu walutowego przewidzianego w art. 358 § 2 k.c., tj. przyjęcia na potrzeby wyliczeń średniego kursu NBP, możliwości jej wykonywania w świetle art. 69 ust. 3 pr.bank., ewentualnie zastosowania art. 56 lub 65 k.c., a co za tym idzie – utrzymania umowy.

Sąd Najwyższy odrzucił również możliwość odwołania się w celu określenia oprocentowania kredytu utrzymanego jako złotowy do stawki referencyjnej LIBOR (zob. wyrok SN z 8 listopada 2022 r., II CSKP 1153/22, postanowienia SN: z 27 kwietnia 2023 r., I CSK 2707/22, z 2 czerwca 2023 r., I CSK 4115/22).

Nie jest również uzasadniony zarzut naruszenia art. 189 k.p.c. W orzecznictwie Sądu Najwyższego dominuje trafny pogląd, że kredytobiorca, mimo dochodzenia od banku roszczenia o zwrot nienależnego świadczenia ma również interes prawny w ustaleniu braku związania umową kredytu, zwłaszcza jeżeli umowa nie została jeszcze w całości wykonana (zob. np. wyroki SN z 17 marca 2022 r., II CSKP 474/22, OSNC-ZD 2022, nr 4, poz. 44, i z 1 czerwca 2022 r., II CSKP 364/22, OSNC-ZD 2022, nr 4, poz. 51, i powołane w nich orzecznictwo).

Z tych względów Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c. oddalił skargę kasacyjną, a stosownie do art. 98 § 1, 1¹ i 3 w zw. z art. 99 k.p.c. oraz § 10 ust. 4 pkt 2 w zw. z § 2 pkt 7 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych obciążył skarżącego kosztami postępowania kasacyjnego

Agnieszka Jurkowska-Chocyk Ewa Stefańska Marcin Trzebiatowski

(M.T.)

[a.ł]